

۱۹۱۸۶۲۹

فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگ

دکتر علامه علی حداد عادل

با حمایت نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور
ویژه مسابقات فرهنگی سال ۱۳۹۱
صرفاً جهت استفاده در کتابخانه‌های عمومی
غیرقابل فروش

نخستین شبکه اجتماعی کتاب ایران
www.Bookl.ir

کتاب دلخواه خود را از کتاب من بخواهید
www.KETABMAN.ir

سروش

تهران ۱۳۹۶

شماره ترتیب انتشار: ۱۳۴/۲۵

حداد عادل، غلامعلی، ۱۳۲۴ -

فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی؛ غلامعلی حداد عادل. تهران: صدا و
سیمای جمهوری اسلامی ایران، انتشارات سروش، ۱۳۵۹.
۷۶ ص. مصور.

وضعیت فهرست‌نویسی فیبا

چاپ بیست و پنجم، مهرماه ۱۳۹۶. ISBN: 978-964-12-1233-1

۱. پوشاک - فلسفه. ۲. پوشاک اسلامی - فلسفه. ۳. حجاب. الف. صدا و
سیمای جمهوری اسلامی ایران، انتشارات سروش. ب. عنوان.

رده‌بندی کنگره: ۴ف۴/ح ۵۲۱ GT

رده‌بندی دیویی: ۳۹۱/۰۰۱

۶۲-۲۴۹ م

کتاب‌شناسی ملی

سروش
انتشارات صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران

تهران، خیابان استاد شهید مطهری، تقاطع خیابان شهید دکتر مفتاح، ساختمان سروش
مرکز پخش: ۸-۸۸۳۴۵۰۶۴ / سامانه پیامکی ۰۵۱۰۵۱ / www.soroushpublishingco.ir

فرهنگ برهنگی و بردگی فرهنگی

نویسنده: دکتر غلامعلی حداد عادل

چاپ بیست و پنجم: مهرماه ۱۳۹۶

چاپ اول: ۱۳۵۹

قیمت: ۵۰/۰۰۰ ریال

این کتاب در دوهزار نسخه در چاپخانه انتشارات سروش لیتوگرافی، چاپ و صحافی شد.

همه حقوق محفوظ است.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۲-۱۲۳۳-۱

چاپ اول تا بیست و چهارم: ۲۰۰/۰۰۰ نسخه

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

لباس پوشش، نشانی از شئون انسان است و پدیده‌ای است که تقریباً به اندازه طول تاریخ بشر سابقه، به قدری که به عنوان جغرافیای امروزی زمین، گسترش دارد. این پدیده با خصوصیات مختلف در درون اجتماعی انسان در ارتباط است و می‌توان آن را از دیدگاه‌های مختلفی از قبیل روان‌شناسی، اخلاق، اقتصاد، جامعه‌شناسی، مذهب، قانون، تاریخ و جغرافیا مورد مطالعه قرار داد و برای یافتن پاسخی به این گونه پرسشها به جستجو برآمد که:

چرا انسان لباس به تن می‌کند؟

چه رابطه‌ای میان نوع لباس انسان و خصوصیات روانی او وجود دارد؟

چه ارتباطی میان وضع مالی و طبقه اقتصادی یک انسان با نوع لباس او

برقرار است؟

گروههای مختلف اجتماعی يك جامعه چه لباسهایی می‌پوشند؟

مذاهب مختلف در باره لباس چه گفته‌اند؟

در قوانین مدنی چه قانونهایی در باره پوشش مردم وضع شده است؟

تحولات لباس اقوام مختلف در طول تاریخ چگونه بوده و تحت تاثیر

چه عواملی صورت گرفته است؟

در نقاط مختلف کره زمین و در اوضاع و احوال اقلیمی گوناگون، چه

تفاوتهایی میان لباس مردم دیده می‌شود؟

پیداست که پاسخ به هر يك از این پرسشها و دیگر پرسشهای متعدد مشابه

آن، محتاج بحثهای مفصل و فرصتهای طولانی است. محققان رشته‌های مختلف در باره این مسائل، به تحقیق و تفکر فراوان پرداخته و در این باره کتابها نگاشته‌اند.

از مجموع تحقیقاتی که به عمل آمده، مسلم شده که لباس دست کم پاسخگوی سه نیاز آدمی است، یکی اینکه او را از سرما و گرما و برف و باران حفظ می‌کند، دیگر اینکه در جهت حفظ عفت و شرم به او کمک می‌کند، و بالاخره به او استگم، وزیایی و وقار می‌بخشد. لباس آدمی را می‌توان از يك لحاظ به مسکن و تنبیه کرد. درست است که انسان در ابتدا برای محفوظ ماندن از سرما و گرما و نیز حمله و هجوم حیوانات، به ساختن خانه می‌پردازد، اما علاوه بر این منظور، خانه مان و مایه ای است برای او، تا خود، اموال و احوال اختصاصی‌اش را در چار دیواری آن ساکن بخشد، و گذشته از اینها خانه هر کس فضایی است که او می‌تواند ذوق و سلیقه خود را در حد امکانات خویش، در آن اعمال کند و غریزه زیبایی پسندی‌اش را ارضاء کند. لباس را نیز می‌توان به تعبیری «خانه» و درست‌تر بگوییم «خانه اول» انسان دانست. لباس، خانه اختصاصی‌تر انسان است، چون هر فرد نخست در لباس خود شناخت دارد و بعد در خانه‌اش، و از این قرار است که می‌توان گفت، همه به جهت لباسی که بر تن داریم، خانه بدوشیم.

منشأ اصلی پیدایش لباس، چنان که گسینیم، بیان به محفوظ ماندن، عقیف ماندن و زیبا بودن است، اما اشتباه است اگر تصور کنیم می‌توانیم این همه اختلاف و تنوع را که در لباس افراد جوامع مختلف و در انسان مختلف دیده می‌شود، تنها با در نظر گرفتن این سه اصل توجیه کنیم. اگر در گروه‌های گوناگون اجتماعی نظر افکنیم، می‌بینیم که لباس زنان، مردان، کودکان با یکدیگر متفاوت است پوشش روستائیان با شهرنشینان فرق دارد. در شهر نیز زنان خانه‌دار، لباسی متفاوت با لباس زنان کارمند به تن می‌کنند و اصناف و صاحبان حرفه‌های گوناگون نیز به تناسب کار خویش، لباسی خاص دارند. طبقات مختلف اجتماع نیز بسته به وضع اقتصادی و درآمد خود لباسهای گوناگون می‌پوشند و شرایط اقلیمی هر منطقه نیز بر نوع لباس مردم آن تاثیر می‌گذارد.

معمولاً مذاهب هم در باره نوع لباس، دستوراتی دارند، چنان که در اسلام نیز در باره پوشش تن، قواعد و دستوراتی وجود دارد و اصطلاح «حجاب» در جامعه امروز ما، گویای همین نوع پوشش اسلامی است.

در این نوشته در عین آنکه به تأثیر عوامل مختلف بر شکل و اندازه و نوع لباس توجه داریم، در پی بررسی این تأثیرات نیستیم و حتی قصد نداریم که از دیدگاه شریعت اسلامی نیز در باره کیفیت و حدود لباس بحثی کنیم^۱ آنچه اختصاصاً مورد نظر است «رابطه لباس و فرهنگ» است و تأکید می‌کنیم که تکیه ما بر رابطه لباس و فرهنگ، به معنی غفلت و یا بای‌اعتقادی نسبت به رابطه لباس با عوامل متعدد دیگر نیست، بلکه در این بحث، در کنار رابطه لباس و فرهنگ، از سایر تأثیرات سخن نمی‌گوییم. صرفاً بدین علت است که رابطه فرهنگ و لباس را، در طول رابطه لباس با سایر عوامل اجتماعی، اقلیمی، اقتصادی و تاریخی می‌دانیم، نه در عرض آن. به عبارت دیگر ما تأثیر فرهنگ را بر لباس مهم‌تر و کلی‌تر از آن می‌دانیم که از آن در ردیف سایر مسائل گفتگو کنیم و معتقدیم همه تغییراتی که در لباس از ناحیه عواملی غیر از فرهنگ، ایجاد می‌شود، تابع رابطه لباس و فرهنگ و محاط در چارچوب محدودیت‌های فرهنگی است.

رابطه لباس و فرهنگ

معنی لباس را همه می‌دانیم، پس نیازی به تعریف آن نیست. اما فرهنگ را لازم است تعریف کنیم، یعنی لازم است مقصود خود را از «فرهنگ» بیان کنیم. فرهنگ در نظر ما و به تعریف ما، عبارت است از کلی‌ترین بینش و نگرش یک جامعه نسبت به جهان دارد، این بینش و نگرش همان معنایی است که آن جامعه برای هستی و انسان قائل است و به اندازه‌ای کلی و جهانشمول است که همه

۱) استاد شهید ما مطهری در کتاب مسئله حجاب، به این پرسش از نظرگاه شریعت اسلامی پاسخ داده است. هم در این کتاب و هم در دو کتاب دیگر وی نظام حقوق زن در اسلام و اخلاق جنسی در اسلام و جهان غرب، بحث‌های سودمندی در خصوص حجاب و مسائل مربوط بدان، از دیدگاه‌های اخلاقی و اجتماعی مطرح شده است.